

ЗДОРОВ'ЯОРІЄНТОВАНЕ НАВЧАННЯ У ЗМІСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ

HEALTH ORIENTED STUDY IN THE ESSENCE OF PROFESSIONAL TRAINING OF FUTURE MANAGERS

Обґрунтовано необхідність здоров'яорієнтованого навчання у змісті професійної підготовки майбутніх менеджерів. Здійснено аналіз якостей і характеристик, що мають бути притаманні менеджерам. Розглядається можливість створення та впровадження в систему професійної освіти майбутніх менеджерів новітніх технологій формування культури здоров'я. Виявлено показники вмотивованості працівників сфери управління до використання здоров'язберезувальних технологій у повсякденному житті. Представлено результати анкетування щодо активності осіб різного віку з приводу використання оздоровчих заходів.

Ключові слова: студенти, майбутні менеджери, професійна підготовка, здоров'яорієнтоване навчання, здоров'язберезувальна компетентність.

Обоснована необходимость здоровьеориентированного обучения в содержании профессиональной подготовки будущих менеджеров. Осуществлен анализ качеств и характеристик, которые должны быть присущи менеджерам. Рассматривается возможность создания и внедрения в систему профессионального образования будущих менеджеров новых технологий формирования культуры здоровья. Выявлены показатели мотивирования работников сферы

управления к использованию здоровьесохраняющих технологий в повседневной жизни. Представлено результаты анкетирования про активность людей разного возраста по поводу использования ими оздоровительных мероприятий.

Ключевые слова: студенты, будущие менеджеры, профессиональная подготовка, здоровьеориентированное обучение, здоровьесберегающая компетентность.

The necessity of health oriented study in the essence of professional training of future managers is grounded. The analysis of qualities and characteristics that must be inherent to managers is carried out. The possibility of creation and introduction the newest technologies of forming a health culture into the system of professional education of future managers is considered. The indicators of employees' motivation of the sphere of management to the using of health preserving technologies in everyday life are revealed. The results of the questionnaire on the activity of people (different ages) concerning the using of health improvement measures are presented.

Key words: students, future managers, professional training, health oriented study, health preserving competence.

УДК 796.011.3:331.108.26

Завидівська О.І.,

канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри економіки
та менеджменту
Львівський державний університет
фізичної культури
докторант
Національного університету
«Чернігівський колегіум»
імені Т.Г. Шевченка

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Реформи, що торкнулися всієї сучасної системи вищої освіти, не обійшли й систему підготовки фахівців сфери управління. Зміна характеру суспільства в останнє десятиліття призвела до необхідності формування нової соціальної структури, а також до зміни орієнтацій студентів-управлінців, їхніх професійних компетентностей [8].

Основні ідеї Болонського процесу щодо подальшої модернізації вищої освіти визначили багатофункціональність освітньої сфери, яка передбачає такий концепт професійної освіти, що забезпечить формування у студентів-управлінців вміння забезпечувати соціальний захист працюючих людей. В умовах тотальної конкуренції керівники підприємств постійно вдосконалюють механізми підвищення продуктивності праці працівників через прямий вплив цього аспекту на ріст економічних показників підприємства. Останнім часом керівники підприємств, а особливо зарубіжні інвестори, які все частіше з'являються в Україні, однією з умов успішного економічного процвітання підприємства вважають ефективний менеджмент [6; 7].

Сьогодні спеціальність «Менеджмент» продовжує швидко розвиватися. Менеджмент, на нашу думку, можна визначити як діяльність, що спря-

мована на отримання найефективнішого використання працівників у процесі праці для досягнення цілей підприємства через створення сприятливого середовища організації. Наприклад, окрім посади менеджера з управління персоналом (HR-generalists), є затребуваними фахівці, що обійматимуть посади менеджерів середньої ланки та будуть здійснювати управління працівниками в межах того структурного підрозділу організації, який вони очолять. Ось чому акцентуація уваги на формуванні у майбутніх менеджерів здатності до формування здоров'яорієнтованого середовища організації є актуальним завданням вищої школи. На перший план виходить реалізація концепції соціального капіталу в напрямі самозбереження здоров'я громадян України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вирішенню проблем модернізації сучасної системи професійної освіти присвячені наукові розробки І. Зязюна, О. Падалки, О. Пехоти, А. Нісімчука; засоби вдосконалення навчальної діяльності та психолого-педагогічних впливів розкрито в публікаціях В. Моляко, В. Давидова, Д. Мазохи, В. Безпалько; питанням здоров'язберезувального навчання присвячені праці Е. Вільчковського, Д. Давиденка, Є. Приступи, М. Носка, Н. Завидівської та інших.

Видатні вчені сучасності, зокрема Д. Давиденко, О. Дубогай, Л. Апанасенко та інші, проводили свої дослідження, розглядаючи механізми формування свідомого ставлення людини до життєдіяльності через генетичне дослідження взаємозв'язків між діяльністю людини та її свідомістю.

Питання безпеки праці та здоров'я персоналу розглядали такі видатні вчені, як М. Ломоносов, І. Сеченов (науково обґрунтував фізіологічний критерій тривалості робочого дня), І. Павлов (вивчав зв'язки між зовнішнім середовищем і вищою нервовою діяльністю людини), М. Зелінський, С. Вавілов, О. Скочинський, Є. Патон, Ф. Ерісман, В. Левицький (аналізував причини професійних захворювань, процеси втоми) та інші.

Засоби вдосконалення навчальної діяльності та психолого-педагогічних впливів розкрито в публікаціях В. Моляка, В. Давидова, Д. Мазохи, В. Безпалька.

Проблемам самозбереження здоров'я громадян України та вдосконаленню професійної підготовки менеджерів присвятили свої праці С. Кізян, М. Небава, О. Адлер, І. Заюков та інші вчені.

У сучасній літературі проблеми формування здоров'яорієнтованого мислення студентів розглядаються з різних позицій. Однак педагогічні технології, що матимуть цілеспрямований вплив на формування у майбутніх менеджерів готовності до створення здоров'яорієнтованого середовища організації, вивчено меншою мірою. Також недостатньо розкрито механізми вирішення цієї проблеми через вивчення соціальних потреб людей цієї професії.

Мета статті. Обґрунтувати необхідність здоров'яорієнтованого навчання у змісті професійної підготовки майбутніх менеджерів. Для досягнення мети вирішувалися такі **завдання**: здійснити аналіз якостей і характеристик, що мають бути притаманні менеджерам; виявити показники вмотивованості працівників сфери управління до використання здоров'язбережувальних технологій у повсякденному житті; вивчити активність осіб різного віку щодо використання оздоровчих заходів; з'ясувати рівень здоров'язбережувальної компетентності у службовців, які обіймають різні посади.

Виклад основного матеріалу. Загальновідомо, що показником якості будь-якої системи освіти є залишкові знання, уміння та навички у випускників вищих навчальних закладів. Не є винятком і система підготовки студентів-управлінців, адже реалізація отриманих ними знань під час навчання у вищих навчальних закладах відбувається впродовж майбутньої професійної діяльності. На нашу думку, прямим підтвердженням якості підготовки майбутніх менеджерів є рівень і спектр компетентностей, що сформовано у них під час навчання [1; 2].

Ми вивчали цю проблему в трьох напрямках: з позиції роботодавців; з позиції випускників вищих

навчальних закладів, тобто людей, які вже працюють менеджерами; з позиції підлеглих, тобто простих працівників. Соціальна значущість такого дослідження пояснюється тим, що суспільні трансформації за період професійної діяльності впливають на зміну ціннісних орієнтацій людей.

Моніторинг у таких трьох напрямках став своєрідним підтвердженням необхідності та актуальності нашого дослідження. Очевидно, що набір компетентностей майбутніх управлінців потребує перегляду, а рівень та якість сформованості компетентцій залежить безпосередньо від змісту й організаційних умов навчання за новими стандартами [3; 4; 5]. Окрім того, нам вдалося виявити проблемні аспекти у змісті професійної підготовки студентів, котрі навчаються за спеціальністю «Менеджмент». Це, на нашу думку, дасть змогу окреслити шляхи вдосконалення системи професійної підготовки студентів-управлінців через створення інтегративної соціально-орієнтованої педагогічної технології навчання. Зроблені узагальнення та висновки слугуватимуть головними орієнтирами для обґрунтування змісту цієї технології.

Ранжування за значущістю якостей і характеристик, що мають бути притаманні менеджерам, здійснювали три категорії працюючих людей: керівники (адміністрація), менеджери (управлінці середньої ланки), працівники. Результати представлено в таблиці 1.

Із таблиці видно, що розташування якостей і характеристик по місцях щодо їхньої значущості для менеджерів є різним. Бачення керівників, менеджерів і простих працюючих людей про функцію управлінців в умовах організації відрізняється за всіма позиціями. Єдине, в чому всі однакові, – це той факт, що формула успіху та результативність роботи компанії залежать, перш за все, від здоров'я працівників компанії. Далі йде матеріальна складова (зарплата), а потім злагожденість роботи працівників, тобто мікроклімат у колективі. Тішить, що є таке розуміння всіх без винятку учасників трудового процесу. Однак подальший аналіз анкетувань доводить той факт, що питання, як допомогти людям зберегти здоров'я в умовах організації, залишається, на жаль, відкритим.

Нами виявлено, що менеджер стикається з різноманітними емпіричними даними, концепціями, ракурсами досліджень, гіпотез і теоретичними обґрунтуваннями, однак використати весь цей ресурс для збереження власного здоров'я не вміє [9]. Підтвердженням такого факту є результати проведених нами опитувань випускників щодо використання ними здоров'язбережувальних технологій у повсякденному житті.

Не використовують і не бачать потреби у використанні здоров'язбережувальних технологій 60,8% опитаних фахівців сфери управління, вкрай рідко використовують здоров'язбережувальні технології для підтримки власного здоров'я –

Таблиця 1

Градація якостей і характеристик, що мають бути притаманні менеджерам
(*за даними опитування)

Бачення посадовцями характеристик та якостей, якими має володіти сучасний менеджер		
Категорії посадових осіб		
Керівники (адміністрація)	Менеджери	Працівники
<i>Якими знаннями мають володіти випускники вищих навчальних закладів, що обрали професію менеджера з управління персоналом?</i>		
1. Знання про людину 2. Економічні 3. Юридичні (правові) 4. Соціально значимі	1. Знання про людину 2. Юридичні (правові) 3. Економічні 4. Соціально значимі	1. Знання про людину 2. Юридичні (правові) 3. Соціально значимі 4. Економічні
<i>Формула успіху та результативність роботи компанії залежать від?</i>		
1. Здоров'я працівників компанії 2. Заробітної плати працівників 3. Злагоженості роботи працівників, тобто мікроклімату в колективі	1. Здоров'я працівників компанії 2. Заробітної плати працівників 3. Злагоженості роботи працівників, тобто мікроклімату в колективі	1. Здоров'я працівників компанії 2. Заробітної плати працівників 3. Злагоженості роботи працівників, тобто мікроклімату в колективі
<i>Важливість функцій менеджерів?</i>		
1. Кадрова політика, підготовка кадрового резерву 2. Організація навчання та розвитку персоналу 3. Участь у створенні безпечних умов праці, здоров'яорієнтованого середовища організації	1. Організація навчання та розвитку персоналу 2. Кадрова політика, підготовка кадрового резерву 3. Участь у створенні безпечних умов праці, здоров'яорієнтованого середовища організації	1. Кадрова політика, підготовка кадрового резерву 2. Участь у створенні безпечних умов праці, здоров'яорієнтованого середовища організації 3. Організація навчання та розвитку персоналу
<i>Основна функція менеджерів?</i>		
Планування	Організація	Мотивація
<i>Від чого залежить мікроклімат у колективі компанії?</i>		
1. Злагоженої роботи керівництва 2. Соціальних програм, що діють у компанії та спрямовані на покращення здоров'я працівників компанії 3. Умов праці (зручні та добре оснащені робочі місця, можливість якісного харчування та відпочинку під час обідньої перерви тощо)	1. Злагоженої роботи керівництва 2. Умов праці (зручні та добре оснащені робочі місця, можливість якісного харчування та відпочинку під час обідньої перерви тощо) 3. Соціальних програм, що діють у компанії та спрямовані на покращення здоров'я працівників компанії	1. Умов праці (зручні та добре оснащені робочі місця, можливість якісного харчування та відпочинку під час обідньої перерви тощо) 2. Соціальних програм, що діють у компанії та спрямовані на покращення здоров'я працівників компанії 3. Злагоженої роботи керівництва
<i>Які соціально-психологічні якості менеджера є найбільш вагомими?</i>		
1. Здатність правильно провадити кадрову політику підприємства 2. Здатність для створення середовища організації, що буде безпечним для здоров'я працівників 3. Вміння налагоджувати контакти з людьми 4. Вміння справедливо вмотивувати персонал	1. Здатність правильно провадити кадрову політику підприємства 2. Вміння справедливо вмотивувати персонал 3. Здатність для створення середовища організації, що буде безпечним для здоров'я працівників 4. Вміння налагоджувати контакти з людьми	1. Здатність для створення середовища організації, що буде безпечним для здоров'я працівників 2. Здатність правильно провадити кадрову політику підприємства 3. Вміння справедливо вмотивувати персонал 4. Вміння налагоджувати контакти з людьми

Таблиця 2

Показники вмотивованості працівників сфери управління до використання здоров'язбережувальних технологій у повсякденному житті (к-сть осіб, у %)

Питання	Варіанти відповідей	Результат	Показники
Чи використовуєте Ви здоров'язбережувальні технології у повсякденному житті?	«Ні, не бачу в цьому необхідності»	к-сть осіб у %	146 60,8
	«Вкрай рідко»	к-сть осіб у %	68 28,3
	«Так, постійно дбаю про підтримку здоров'я»	к-сть осіб у %	26 10,9
Усього		к-сть осіб у %	240 100,0

28,3% респондентів, а постійно дбають про спосіб життя та використовують різноманітні засоби для

підтримки власного здоров'я – лише 10,9% працюючих людей (табл. 2).

Аналіз даних у розрізі обійманих посад вказує на те, що представники керівного складу компаній є найбільш активними у використанні різноманітних технологій для збереження власного здоров'я (табл. 3).

Щоправда, з віком вони стають менш активними щодо використання оздоровчих заходів. Відсоток тих, хто займається, знизився від 12,6% у віці 25–35 років до 9,3% у віці 46–55 років.

Якщо розглядати ці результати з урахуванням віку опитаних, то треба зазначити, що найбільша кількість тих, хто не займається проблемами збе-

реження та підтримки власного здоров'я (21,9%), – це молоді люди у віці 25–35 років, а найбільша кількість тих, хто займається (5,1%), – особи 46–55 років (рис. 1).

Варто зазначити, що чоловіки та жінки неоднаково активні щодо використання засобів збереження здоров'я у різні вікові періоди. Очевидно, що брак вільного часу в чоловіків 25–35 річного віку через необхідність кар'єрного росту зумовлює меншу їхню фізичну активність у цьому віці. Чоловіки починають відповідальніше ставитися до свого здоров'я у віці 36–45 років, саме тоді, коли у них

Таблиця 3

Перехресний аналіз вмотивованості опитаних до використання здоров'язбережувальних технологій з урахуванням статі (к-сть осіб, у %)

С-ть	Питання	Варіанти відповідей	Результат	Посада			Разом		
				Керівник	Менеджер	Працівник			
чоловік	Чи використовуєте Ви здоров'я-збережувальні технології у повсякденному житті?	«Ні, не бачу в цьому необхідності»	к-сть осіб	31	10	24	65		
			у %	22,9	7,4	17,8	48,1		
		«Вкрай рідко»	к-сть осіб	23	17	7	47		
			у %	17,0	12,6	5,2	34,8		
		«Так, постійно дбаю про підтримку здоров'я»	к-сть осіб	15	5	3	23		
			у %	11,1	3,7	2,2	17,0		
		Усього			к-сть осіб	69	32	34	135
					у %	51,1	23,7	25,2	100,0
		жінка	Чи використовуєте Ви здоров'я-збережувальні технології у повсякденному житті?	«Ні, не бачу в цьому необхідності»	к-сть осіб	35	14	9	58
					у %	33,3	13,3	8,6	55,2
«Вкрай рідко»				к-сть осіб	16	11	8	35	
				у %	15,2	10,5	7,6	33,3	
«Так, постійно дбаю про підтримку здоров'я»	к-сть осіб			5	4	3	12		
	у %			4,8	3,8	2,8	11,4		
Усього				к-сть осіб	56	29	20	105	
				у %	53,3	27,6	19,0	100,0	

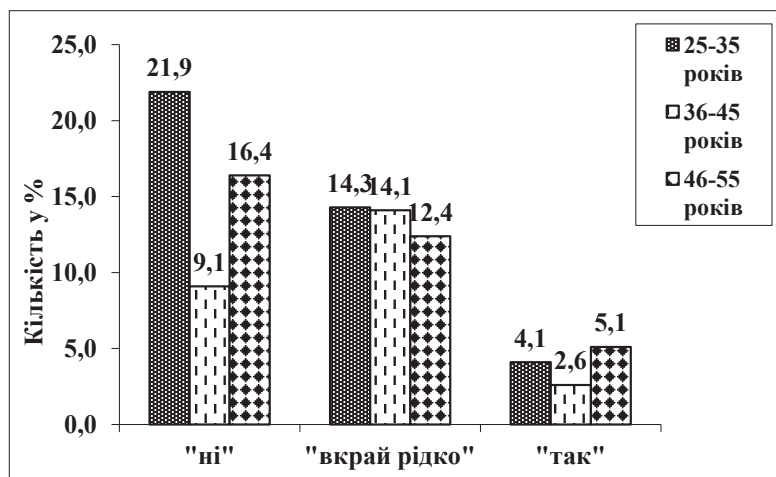

Рис. 1. Діаграма змін активності осіб різного віку щодо використання оздоровчих заходів (у %)

загострюються хронічні захворювання. Найбільша здоров'язбережувальна активність жінок спостерігається у віці 25–35 років, що, на нашу думку, можна пояснити бажанням після народження дитини повернутися до попередньої ваги. Рівень цієї активності залишається практично незмінним і після 45 років, що пояснюється боротьбою зі старінням. «Пік» їхньої активності щодо участі в оздоровчих заходах припадає на 46–55 років. Отримані дані, на нашу думку, вказують на необхідність врахування гендерних особливостей під час здійснення заходів щодо зміцнення здоров'я працівників.

Аналіз переживання опитаними стресових ситуацій вказує на те, що всі один раз на тиждень переживають стрес. Щодня переживають стрес працівники (52%), менеджери (33,1%) та посадові особи, які обіймають керівні посади (14,9%). Як бачимо, частіше стикаються зі стресовими ситуаціями прості працівники, що можна пояснити психологічним навантаженням, яке зумовлено відповідальністю та необхідністю якісного виконання роботи задля належної матеріальної винагороди. Відповідальність за правильність управлінських рішень провокує стреси у менеджерів, а представники адміністрації рідше стикаються зі стресовими ситуаціями.

Як зазначається в наукових працях [10; 11] знання, уміння та навички, отримані студентами під час навчання у вищому навчальному закладі, є цінними та якісними, якщо використовуються у процесі життєдіяльності. Серед опитаних нами керівників компаній, менеджерів і працівників 60,4% осіб вважають рівень знань щодо використання технологій здоров'язбереження в повсякденному житті недостатніми й лише 39,6% – достатніми. Якщо проаналізувати відповіді опитаних з урахуванням віку, то треба зазначити, що серед тих, хто вважає свій рівень знань, умінь і навичок достатнім для того, щоб підтримувати свій стан здоров'я, – 13,3% молодих людей віку 25–35 років, 22,3% людей у віці 36–45 років і 24,8% – віку 46–55 років. Негативну відповідь на запитання ми отримали від 17,4% опитаних 25–35 років, 13,1% – 36–45 років і 9,1% – 46–55 років. Причому отримані результати вказують на те, що рівень знань, умінь і навичок щодо використання засобів для збереження здоров'я з віком не поліпшується.

З усіх учасників експерименту, котрі не вважають себе компетентними в питаннях використання оздоровчих технологій, 32,2% осіб – це працівники, 22,8% осіб – менеджери і 9,3% осіб – це представники керівного складу компаній.

Висновки. Результати констатувального експерименту свідчать про необхідність вдосконалення системи фахової підготовки управлінців упродовж навчання у вищих навчальних закладах. Очевидно, що основною характеристикою та

показником ефективності професійної підготовки студентів спеціальності «Менеджмент» є андрагогічна особливість змісту навчання. Сучасний менеджер повинен уміти не лише творчо використовувати інформацію, що стосується економічних і правових норм професії, а й бути соціально адаптованим і розуміти сутність всіх процесів, що відбуваються на підприємстві. Наприклад, самостійно здійснювати діагностику у складних і несподіваних ситуаціях, ставити завдання та знаходити шляхи здоров'язбереження персоналу організації.

Аналіз отриманих нами результатів унаслідок констатувального експерименту підтверджує той факт, що формування готовності до створення здоров'яорієнтованого середовища організації у майбутніх менеджерів є соціальною необхідністю та проблемою, що потребує вивчення й удосконалення.

Такий фактаж, на нашу думку, однозначно вказує на те, що навчання студентів-управлінців має базуватися на створенні нових взаємозв'язків та інноваційних процесів у змісті професійно-орієнтованих дисциплін йорієнтуватися на відкриті здоров'язбережувальні знання, що знадобляться у майбутній професійній діяльності. За цим стоїть парадигмальний і методологічний зсув професійної підготовки студентів-управлінців у бік соціалізації без будь-яких обмежень.

Подальшого вивчення вимагають механізми покращення якості системи професійної підготовки майбутніх менеджерів для формування у них готовності до створення здоров'яорієнтованого середовища організації.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Завидівська Н.Н., Завидівська О.І. Роль освіти у формуванні здоров'я як економічної складової людського капіталу. Економічні науки: зб. наук. пр. / Редкол.: відп. ред. – д-р екон. наук, проф. З.В. Герасимчук. Луцьк: ЛНТУ, 2015. Вип. 12 (48). С. 37–48. (Серія «Економічна теорія та економічна історія»).
2. Завидівська Н.Н. Фундаменталізація фізкультурно-оздоровчої освіти: аспект здоров'язбережувального навчання студентів: монографія. К.: УБС НБУ, 2012. 402 с.
3. Завидівська Н.Н. Ноосферна педагогічна парадигма як концептуальна основа фундаменталізації фізкультурно-оздоровчої освіти студентів. Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: наук. журнал. Харків, 2012. № 1. С. 68–71.
4. Завидівська Н.Н., Завидівська О.І. Якість життя як основа для розвитку людського капіталу в умовах активізації глобалізаційних процесів. Вісник Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ): зб. наук. пр. 2013. № 3 (18). С. 300–304.
5. Завидівська Н.Н., Завидівська О.І. Особливості впровадження елементів соціально-орієнтованого менеджменту у систему здоров'язбереження

майбутніх економістів. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики: зб. наук. пр. 2015. Т. 1. № 18.– С. 321–327.

6. Осовська Г.В., Масловська Л.Ц., Осовський О.А. Менеджмент організацій: підручник. К.: Кондор-Видавництво, 2015. 366 с.

7. Небава М.І., Кізян С.М., Адлер О.О. Вступ до фаху. Менеджер і команда: теоретичні та практичні аспекти: навч. посібник. К.: Видавничий дім «Слово», 2014. 168 с.

8. Небава М.І. Підвищені вимоги ринку праці до якості професійних практичних компетенцій менеджерів // Шляхи підвищення ефективності навчального процесу у вищому навчальному закладі / Науковий вісник Вінницького кооперативного інституту: зб. наук.-метод. пр. учасників IV Всеукр. наук.-метод. конф. (м. Вінниця, 18 грудня 2013 р.). 2013. С. 84–88.

9. Zavydivska O.I., Zavydivska N.N., Khanikiants O.V., Rymar O.V. The paradigm of health maintenance at Higher Education Institutions as an Important Component of Human Development in Terms of Modernity. *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*. Vol. 17. Supplement Issue 1. Art. 9. 2017. P. 60–65.

10. Zavydivska O.I., Zavydivska N.N., Kovalchuk V.Y., Khanikiants O.V. Features of professional training of hr-managers: the ability to create a health-oriented environment in the organization. *Journal of Physical Education and Sport (JPES)*. 2018. 18 Supplement Issue (2). Art. 160. P. 1072–1078.

11. Zavydivska N.N., Zavydivska O.I. Health management as component of modern higher education system. *Knowledge – economy – society: Copyright by the Crakov University of Economics: Crakov*, 2014. P. 239–241.